

Assessment of the evidences in opinions of forensic experts in Polish criminal proceeding from the point of Ukrainian scientist

Ocena dowodu z opinii biegłego w polskim procesie karnym z punktu widzenia ukraińskiej badaczki

Oksana Dufeniuk

Key words:

evidence, forensic examination, expert, criminal proceeding, criminal trial, justice system.

Słowa kluczowe:

dowód, ekspertyza sądowa, biegły, proces karny, postępowanie sądowe, system wymiaru sprawiedliwości.

Wprowadzenie. Niniejsza praca jest wynikiem uczestnictwa autorki w Programie Stypendialnym im. L.Kirklanda w 2016–2017 roku akademickim. W trakcie tego udziału udało się zgromadzić materiał dotyczący opinii biegłego w polskiej procedurze karnej po to, by znaleźć pozytywne doświadczenie dla przeprowadzenia reform postępowania karnego na Ukrainie. Zwrócenie uwagi na biegłego w procesie karnym i przygotowanie przez niego opinii jest uzasadnione przede wszystkim tym, że w trakcie postępowania karnego często powstaje konieczność stosowania wiedzy specjalistycznej dla ustalenia pewnych okoliczności. Istnieje taka kategoria postępowań, dla których niezbędnym elementem metodyki śledztwa (postępowania przygotowawczego, rozprawy sądowej) jest zasięgnięcie opinii biegłego (przeprowadzenie ekspertyzy sądowej), gdyż ma ona szczególne znaczenie w procesie dowodowym pomimo braku normy prawnej na to wskazującej. Wiadomo, iż okoliczności, jakie ulegają dowodzeniu, nie mogą opierać się jedynie na opinii biegłego, a na całokształcie dowodów w sprawie. Stosowanie wiedzy specjalistycznej jednak w takiej formie procesowej z przestrzeganiem wszystkich reguł, przewidzianych w ustawodawstwie oraz w praktyce przeprowadzenia poszczególnych badań, pozwala na ujawnienie takich faktów, których często nie można ustalić w inny sposób. Dlatego temat oceny opinii biegłego jest niezwykle ważny oraz aktualny.

Dotychczasowy stan opracowania tematu. Istotny wkład w naukową interpretację problemów opinii biegłego wnieśli tacy polscy prawnicy: T. Bednarek, K. Bronowska, A. Bojańczyk, P. Czarnecki, M. Czerwińska, M. Całkiewicz, A. Gaberle, P. Girdwoyń, E. Gruza, J. Gurgul, D. Drajewicz, T. Hanausek, B. Hołyst, M. Hrehorowicz, J. Dzierżanowska, R. Kaczor, A. Koziczak, R. Kmieciak, V. Kwiatkowska-Darul, K. Pachnik, L. Paprzycki, S. Pawelec, J. Studzińska, T. Tomaszewski, T. Widła, J. Wójcikiewicz, M. Żoła, i in. Problem oceny dowodu z opinii biegłego często staje się centralnym tematem dla dyskusji. Niniejsza praca wyróżnia się wśród innych z tego powodu, że jest to punkt widzenia ukraińskiej badaczki.

Cel i zadania badań. Celem publikacji jest zapoznanie się z niektórymi kwestiami oceny dowodu z opinii biegłego w toku postępowania karnego zgodnie z prawem polskim oraz uwzględnienie pozytywnego doświadczenia praktycznej współpracy śledczych, biegłych oraz organów sądowych w sprawach karnych.

Wyniki badań. Temat oceny dowodu z opinii biegłego jest bardzo szeroki, zatem od razu powiem, że nie traktuję charakteru poniższych rozważań jako wyczerpujący. W każdym przypadku powołania biegłego i użycia jego opinii organ procesowy ma do czynienia z oceną, od której czasem zależy dalszy tryb całego postępowania. Skuteczne wykorzystanie takiego typu dowodu zależy nie tylko od jakości samej opinii biegłego, ale również od jakości oceny jakości opinii biegłego. Świadomie używamy tutaj tautologii, żeby podkreślić istotę problemu. Dowód z opinii biegłego nie jest żadnym nadzwyczajnym źródłem wiedzy organu procesowego wyłączonym spod jego kontroli, co akcentuje się w orzecznictwie i nauce¹.

¹ Całkiewicz M. Wykorzystanie opinii biegłego w polskim procesie karnym. Problemy kryminalistyki. 2008. 259 (styczeń–marzec). s. 31.

Polscy prawnicy mając różne poglądy w kwestii oceny dowodu z opinii biegłego, zgadzają się jednak w tym, że w polskim procesie karnym nie ma takiego uniwersalnego standardu, którym mógłoby wprost posługiwać się organ ścigania oraz wymiar sprawiedliwości². Dlatego istnieje olbrzymia ilość publikacji, artykułów, innych prac naukowych poświęconych pojęciu, kryteriom, etapom, zasobom, błędom dokonania takiej oceny. Wezmę pod uwagę niektóre zagadnienia i spróbuję sporządzić z nich jednolity system.

Pojęcie. Prowadząc analizę „dogmatycznoporównawczą” treści swobodnej oceny dowodów P. Czarnecki podaje siedem wersji definiowania tego pojęcia³. Ciekawie na ten temat wypowiada się J. Gurgul: „stale na oku trzeba mieć, że realizacja zasady swobodnej oceny nie jest – wbrew potocznym wyobrażeniom – jednorazowym wysiłkiem intelektualnym, podsumowującym postępowanie dowodowe w śledztwie i/lub na sali rozpraw. Faktycznie, zwłaszcza w dochodzeniu i śledztwie, przedmiotową ocenę wypada postrzegać jako proces dynamiczny, nieprzerwanie kontynuowany, składający się z ciągu elementów wartościowania dowodowych osiągnięć i luk”⁴. Od „oceny” trzeba odróżnić pojęcie „kontroli” opinii biegłego⁵. Kontrola trwa przed oceną i przysługuje nie tylko organom procesowym, ale również stronom postępowania karnego, co może być realizowane w drodze zadawania pytań biegłemu, na które on ma odpowiadać⁶. Samo kwestionowanie wniosków biegłego przez stronę nie jest jednak przesłanką do odrzucania tej opinii, nakazywania powtórzenia badań czy też powoływania innego biegłego⁷.

Etapy. Wydaje się, że najlepszym sposobem definiowania etapów oceny opinii biegłego jest synteza podejść M. Hrehorowicz⁸ oraz K. Bronowskiej⁹, która zawiera następujące elementy:

- 1) ocena formalna – ocena opinii pod względem jej formy¹⁰;
- 2) ocena merytoryczna – ocena opinii pod względem jej treści;
- 3) ocena kontekstowa – ocena opinii pod względem jej relacji z innymi dowodami.

Etap pierwszy z reguły nie wiąże się z dużymi trudnościami (chodzi o sprawdzanie obecności informacji o dacie, miejscu, identyfikacyjnych danych biegłego (biegłych), podpis itp.), lecz mówiąc o ocenie merytorycznej zgadzam się z J. Stojer-Polańską, która twierdzi, że nie tylko polski system wymiaru sprawiedliwości doświadcza trudności z oceną dowodów naukowych i ten problem będzie narastać z powodu szybkiego rozwoju technik badawczych¹¹.

Jeszcze jedną bardzo istotną kwestią jest szczegóły prowadzenia odrębnych rodzajów opinii. Na przykład, istnieją problemy wynikające z alternatywności / niealternatywności wypowiedzi biegłego. Słusznie zwraca uwagę M. Żolna, że nie ma nic bardziej mylnego niż myśl sądu o tym, że kategoryczna opinia (negatywna bądź pozytywna) jest „najbezpieczniejsza” i pozostawiająca najmniejszy margines błędu. Z kolei opinia prawdopodobna często nie jest dla organów procesowych w pełni satysfakcjonująca¹².

² Kwiatkowska-Wójcikiewicz V., Wójcikiewicz J. Sędziowie wobec dowodu naukowego. Kryminalistyka i inne nauki pomocowe w postępowaniu karnym; J. Kasprzak, B. Młodziejowski (red.). Olsztyn: Wydawnictwo PRINT GROUP Sp. z o.o., 2009. s. 43; Dzierżanowska J., Studzińska J. Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Rocznik nauk prawnych. 2015. Tom XXV. Nr 2. URL: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2015.25.2-2> [dostęp: 25.02.2017]

³ Czarnecki P. Zasada swobodnej oceny dowodów z perspektywy organów procesowych i biegłego sądowego. Kryminalistyka i inne nauki pomocowe w postępowaniu karnym; J. Kasprzak, B. Młodziejowski (red.). Olsztyn: Wydawnictwo PRINT GROUP Sp. z o.o., 2009. s. 216–217.

⁴ Gurgul J., Jeszcze raz o swobodnej ocenie opinii biegłego. Współczesna kryminalistyka. Wyzwania i zagrożenia; V. Kwiatkowskiej-Wójcikiewicz, M. Zubańskiej (red.). Szczytno: Wydawnictwo Wyższa szkoła policji w Szczytnie, 2015. s. 43.

⁵ Więcej o tej różnicy zob. Bronowska K. Teoretyczne zagadnienia kontroli ekspertyzy i oceny opinii biegłego. Kryminalistyka i nauki penalne wobec przestępczości. Książka pamiątkowa dedykowana Profesorowi M. Owocowi; H. Kulicki (red.). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2008.

⁶ Całkiewicz M. Ocena dowodu z opinii biegłego przez organ procesowy w postępowaniu karnym. Problemy kryminalistyki. 2008. Nr 260 (kwiecień–czerwiec). s. 58.

⁷ Ibidem, s. 59.

⁸ Hrehorowicz M. Opinia biegłego w sprawach karnych gospodarczych i jej ocena sądowa. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2013. s. 288.

⁹ Bronowska K. Teoretyczne zagadnienia kontroli ekspertyzy i oceny opinii biegłego. Kryminalistyka i nauki penalne wobec przestępczości. Książka pamiątkowa dedykowana Profesorowi M. Owocowi; H. Kulicki (red.). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2008. S. 107.

¹⁰ Ten etap ma jeszcze jedną nazwę – etap „ogłędzinowy”. Zob.: Kaczor R. Etapy i kryteria oceny opinii biegłego w postępowaniu karnym. Prokurator. 2010. Nr 1–2(41–42). s. 45.

¹¹ Stojer-Polańska J. Kryminalistyka w mediach. Wpływ seriali kryminalnych na postępowanie karne.. Poznań: Silva Rerum, 2016. s. 28.

¹² Żolna M.M., Kryteria oceny biegłych. Problemy kryminalistyki. 2008. Nr 259 (styczeń–marzec); więcej o ocenie wartości opinii niekategorycznej (prawdopodobnej) zob: Bronowska K. Teoretyczne zagadnienia kontroli ekspertyzy i oceny opinii biegłego. Kryminalistyka i nauki penalne wobec przestępczości. Książka pamiątkowa dedykowana Profesorowi M. Owocowi; H. Kulicki (red.). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2008. s. 116–117.

Kryteria. Sąd Najwyższy wskazuje, że dowód z opinii biegłego musi być oceniony z zachowaniem zwłaszcza następujących wskazań: po pierwsze oceny, czy biegły dysponuje wiadomościami specjalnymi, niezbędnymi do stwierdzenia okoliczności mających istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy; po drugie, czy jego opinia jest logiczna, zgodna z doświadczeniem życiowym i wskazaniami wiedzy, i po trzecie, czy jest wyczerpująca i zrozumiała, oraz, czy nie zachodzi w sprzeczność między nią a inną opinią ujawnioną w toku przewodu sądowego¹³.

Trzeba zwrócić jednak uwagę na to, że na każdym etapie oceny opinii biegłego stosujemy poszczególne kryteria. Na przykład, poddając ten dowód ocenie merytorycznej, organ procesowy powinien dokonać następujących ustaleń:

- 1) Czy sprawozdanie z przeprowadzonych czynności i dokonanych spostrzeżeń jest jasne i zupełne?
- 2) Jakie metody badawcze i środki techniczne zostały przez biegłego zastosowane?
- 3) Czy biegły wziął pod uwagę inne wersje rozpatrywanego zdarzenia?
- 4) Czy biegły należycie udokumentował wyniki uzyskane z przeprowadzonych badań?
- 5) W jaki sposób zostały przez biegłego zaprezentowane wyniki badań (dokładność zaprezentowanych wyników badań, powtarzalność)?
- 6) Czy biegły poprawnie wyprowadził wnioski z uzyskanych wyników badań (wniosek badawczy, wniosek dotyczący reprezentowanej przez biegłego dziedziny nauki oraz wniosek procesowy)?
- 7) Czy argumentacja biegłego jest zgodna z zasadami logiki oraz dziedziny nauki reprezentowanej przez biegłego?
- 8) Czy wnioski opinii zostały przez biegłego uzasadnione oraz czy uzasadnienie to jest jasne i zupełne?
- 9) Czy ustalenia biegłego są kategoryczne, czy tylko prawdopodobne¹⁴ ?

Natomiast w przypadku przeprowadzenia oceny kontekstowej, kryteria mają zupełnie inny charakter. Na tym etapie opinię biegłego ocenia się pod kątem, po pierwsze, korespondowania z innymi dowodami, zgromadzonymi w sprawie; po drugie, kwestionowania dowodu z opinii biegłego przez którąś ze stron¹⁵.

J. Dzierżanowska i J. Studzińska definiują katalog kryteriów oceny opinii: wymagania współczesnej wiedzy; metodologiczna nienagannność metody; ocena wiedzy, kompetencji i rzetelności biegłego; zupełność opinii i kompletność materiałów będących podstawą opinii, poprawność zastosowanych metod badawczych i przyjętych sposobów wnioskowania; pełność, jasność opinii, brak niewyjaśnionych sprzeczności¹⁶.

Poziomy. Stoję na stanowisku, że warto wprowadzić nowe pojęcie naukowe – “poziom oceny opinii biegłego”, który przewiduje gramatyczną, logiczną i ewentualnie inne płaszczyzny oceny opinii biegłego. Chodzi o to, żeby zróżnicować elementy “poziom” a “etap”, ponieważ w pierwszym przypadku nie ma znaczenia kolejność różnych badań opinii (na przykład, ocena gramatyczna może być i na początku, i na końcu, a logiczna musi być stosowana na każdym etapie analizy opinii), natomiast etapy realizują się w stałej kolejności, co zabezpiecza porządek działania.

Zasady. W tej materii mam mnóstwo przemyśleń, wszak art. 7 polskiego KPK przewiduje, że organy postępowania kształtują swe przekonania na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. Trafnie i zwięźle ujmuje to znane stwierdzenie: “ocena obiektywnych dowodów jest zawsze subiektywna”¹⁷. Nikt nie może podać pełnej i klarownej odpowiedzi na pytanie: co znaczą dla śledczego, prokuratora, sędziego sformułowania “prawidłowe rozumowanie”, “wskazanie wiedzy”, “doświadczenie życiowe”, ponieważ są to pojęcia w pewnym stopniu filozoficzne.

¹³ Wyrok SN z 06.05.1983 roku, IV KR 74/83, OSNKW 1983, nr 12, poz. 102.; Żolna M.M., Kryteria oceny biegłych. Problemy kryminalistyki. 2008. Nr 259 (styczeń–marzec). s. 46; Gaberle A. Dowody w sądowym procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2010. s. 231; Bronowska K. Teoretyczne zagadnienia kontroli ekspertyzy i oceny opinii biegłego. Kryminalistyka i nauki penalne wobec przestępczości. Książka pamiątkowa dedykowana Profesorowi M. Owocowi; H. Kulicki (red.). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2008. s. 109; Kopczyński G. Konfrontacja biegłych w polskim procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2008. s. 154.

¹⁴ Hrehorowicz M. Opinia biegłego w sprawach karnych gospodarczych i jej ocena sądowa. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2013. s. 313.

¹⁵ Ibidem, s. 319.

¹⁶ Dzierżanowska J., Studzińska J. Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego / J. Dzierżanowska, J. Studzińska. Rocznik nauk prawnych. 2015. Tom XXV. Nr 2. URL: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2015.25.2-2> (dostęp: 25.02.2017).

¹⁷ Stojer-Polańska J. Kryminalistyka w mediach. Wpływ seriali kryminalnych na postępowanie karne. Poznań: Silva Rerum, 2016. s. 35.

Warto jednak zwrócić uwagę na ten drugi element, który dotyczy wiedzy, bowiem poddaje się on pewnej korekcie ze strony państwa wówczas, gdy wpływ na proces rozumowania czy nabycia doświadczenia pozostaje przeważającą miarą poza granicami jego wpływu. W polskiej literaturze naukowej obecny jest pogląd o niezbędności podwyższenia poziomu wiedzy z zakresu kryminalistyki, przygotowania specjalistycznego właściwych podmiotów uprawnionych do oceny dowodów naukowych¹⁸. Wyniki badań V. Kwiatkowskiej-Wójcikiewicz i J. Wójcikiewicz potwierdzają, że większość sędziów w zbadanej grupie sami uważają, że nie są dobrze przygotowani do oceny dowodów naukowych¹⁹.

Reguły. Do tego podrozdziału zaproponowanego jednolitego systemu oceny opinii biegłego odnosimy wszystkie nastawienia i rekomendacje, wypracowane w praktyce karnoprocesowej, nauce kryminalistycznej, a także orzecznictwie, które nie zostały włączone do innych rozdziałów. Do takich reguł można zaliczyć następujące twierdzenia:

- rezultaty ekspertyzy nie mają charakteru superdowodu i podlegają takiej samej kontroli, jak pozostały materiał dowodowy;
- można kwestionować zarówno sposób przeprowadzenia ekspertyzy, zastosowane metody, osiągnięte wyniki, jak i zaprezentowane w opinii wnioski²⁰;
- nie istnieje priorytet opinii instytutu w stosunku do opinii biegłych indywidualnych²¹;
- opinia w której wydaniu uczestniczył albo którą wydał biegły podlegający wyłączeniu, nie może być ani "częściowo dowodem", ani "częściowo wadliwa", czyli nie traci charakter opinii²².

Konsekwencje. To pojęcie jest bardzo istotne dla toku procesu dowodowego, gdyż ma ono formę decyzji procesowej w zależności od wyniku uzyskania pozytywnej lub negatywnej oceny opinii biegłego na wszystkich poziomach oraz na wszystkich wyżej wymienionych etapach. Decyzja przy ocenie pozytywnej polega na tym, że dowód ten bierze się pod uwagę przy rozstrzygnięciu na korzyść lub niekorzyść oskarżonego. Najgorszym skutkiem błędnej diagnostyki dowodu w procesie karnym uważa się niesłuszne skazanie²³.

Decyzja przy ocenie negatywnej polega na tym, że opinia musi być sprawdzona dodatkowo, aż do wyeliminowania jakichkolwiek wątpliwości co do jej treści, trafności, prawidłowości, klarowności itp. Taka decyzja może wystąpić w jednej z następujących form:

- a) wezwanie tego samego biegłego i przesłuchać go w celu uzupełnienia opinii;
- b) powołanie tego samego biegłego w celu przeprowadzenia dodatkowej ekspertyzy;
- c) powołanie tego samego biegłego w celu przeprowadzenia kompleksowej ekspertyzy;
- d) powołanie innego biegłego w celu przeprowadzenia powtórnej ekspertyzy;
- e) powołanie innego biegłego w celu przeprowadzenia abstrakcyjnej ekspertyzy;
- f) konfrontacja biegłych, którzy wydali dwie opinie sprzeczne między sobą.

Organ wymiaru sprawiedliwości musi uzasadnić decyzje przyjęcia lub odrzucenia opinii²⁴.

¹⁸ Kasprzak J. Błędy w jednej sprawie, czyli jeszcze raz o potrzebie znajomości kryminalistyki przez prawników. Kryminalistyka dla prawa. Prawo dla kryminalistyki; V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz (red.). Toruń: Wydawnictwo „DOM OGANOZATORA”, 2010. s. 213; Gurgul J. Jeszcze raz o swobodnej ocenie opinii biegłego. Współczesna kryminalistyka. Wyzwania i zagrożenia; V. Kwiatkowskiej-Wójcikiewicz, M. Zubańskiej (red.). Szczytno: Wydawnictwo Wyższa szkoła policji w Szczytnie, 2015. s. 57; Czarnecki P. Zasada swobodnej oceny dowodów z perspektywy organów procesowych i biegłego sądowego. Kryminalistyka i inne nauki pomocowe w postępowaniu karnym; J. Kasprzak, B. Młodziejowski (red.). Olsztyn: Wydawnictwo PRINT GROUP Sp. z o.o., 2009. s. 226; Żolna M.M., Kryteria oceny biegłych / M.M. Żolna // Problemy kryminalistyki. – 2008. – Nr 259 (styczeń–marzec). s. 47; Koziczak A. Kryminalistyka a wymiar sprawiedliwości. Kryminalistyka dla prawa. Prawo dla kryminalistyki; V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz (red.). Toruń: Wydawnictwo „DOM OGANOZATORA”, 2010. s. 208.

¹⁹ Kwiatkowska-Wójcikiewicz V., Wójcikiewicz J. Sędziowie wobec dowodu naukowego. Kryminalistyka i inne nauki pomocowe w postępowaniu karnym; J. Kasprzak, B. Młodziejowski (red.). Olsztyn: Wydawnictwo PRINT GROUP Sp. z o.o., 2009. s. 56.

²⁰ Gaberle A. Dowody w sądowym procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2010. s. 237.

²¹ Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym – po nowelizacji z 1 lipca 2015 r. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych / P. Kruszyński, M. Błoński, M. Zbrojewska. Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck, 2015. s. 129; Kopczyński G. Konfrontacja biegłych w polskim procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2008. s. 166.

²² Gaberle A. Dowody w sądowym procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2010. s. 209.

²³ Kopczyński G. Konfrontacja biegłych w polskim procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2008. s. 157.

²⁴ Bronowska K. Teoretyczne zagadnienia kontroli ekspertyzy i oceny opinii biegłego. Kryminalistyka i nauki penalne wobec przestępczości. Książka pamiątkowa dedykowana Profesorowi. M. Owocowi; H. Kulicki (red.). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2008. 116 s.

Wnioski. Przede wszystkim należy podkreślić, że system oceny dowodów z opinii biegłego, który został wypracowany w polskiej procedurze karnej mimo istniejące uwagi krytyczne sprawnie działa w strefie wymiaru sprawiedliwości. Podsumowując, jeszcze raz przypomnijmy istotną kwestię: że nie wolno na opinii biegłego przekładać jak element decydujący w sprawie. Taka uwaga dodatkowa jest skutkiem istnienia problemu "absolutyzowania" dowodów o charakterze naukowym, na co niejednokrotnie zwracano uwagę w nauce i praktyce polskiej²⁵. W bardzo prosty i metaforyczny, jednak skuteczny sposób uzasadnił ten pogląd J. Gurgul, mówiąc, że "biegły widzi tylko jedno drzewo, orzekający sąd widzi więcej, bo cały las"²⁶. W pełni zgadzam się z takim poglądem.

Streszczenie

Niniejsza praca jest wynikiem uczestnictwa autorki w Programie Stypendialnym im. L. Kirklanda w 2016–2017 roku akademickim. W trakcie tego udziału udało się zgromadzić materiał dotyczący opinii biegłego w polskiej procedurze karnej po to, by znaleźć pozytywne doświadczenie dla przeprowadzenia reform postępowania karnego na Ukrainie. Akurat ta publikacja prezentuje pogląd na pojęcie, etapy, kryteria, poziomy, zasady, reguły oraz konsekwencje oceny dowodów z opinii biegłego w polskim procesie karnym.

Summary

This Article is a continuation of publication series devoted to the presentation of scientific material, collected and analyzed within the framework of the author in the Scholarship Program of L. Kirkland in 2016–2017. The purpose of this work is to study procedural grounds, concepts, stages, criteria, rules for evaluating the findings of forensic examinations in criminal proceedings under the legislation of the Republic of Poland. Based on a thorough analysis of normative legal acts, scientific works and scientific and practical comments, the conclusions on the differences in the legal regulation of participation of court experts in Ukrainian and Polish criminal proceedings can be drawn.

Bibliografia:

1. Całkiewicz M. Wykorzystanie opinii biegłego w polskim procesie karnym. *Problemy kryminalistyki*. 2008. 259 (styczeń–marzec). S. 26–37.
2. Kwiatkowska-Wójcikiewicz V., Wójcikiewicz J. Sędziowie wobec dowodu naukowego. *Kryminalistyka i inne nauki pomocowe w postępowaniu karnym*; J. Kasprzak, B. Młodziejowski (red.). Olsztyn: Wydawnictwo PRINT GROUP Sp. z o.o., 2009. S. 43–57.
3. Dzierżanowska J., Studzińska J. Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. *Rocznik nauk prawnych*. 2015. Tom XXV. Nr 2. URL: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2015.25.2-2> (dostęp: 25.02.2017).
4. Czarnecki P. Zasada swobodnej oceny dowodów z perspektywy organów procesowych i biegłego sądowego. *Kryminalistyka i inne nauki pomocowe w postępowaniu karnym*; J. Kasprzak, B. Młodziejowski (red.). Olsztyn: Wydawnictwo PRINT GROUP Sp. z o.o., 2009. S. 213–227.
5. Gurgul J. Jeszcze raz o swobodnej ocenie opinii biegłego. *Współczesna kryminalistyka. Wyzwania i zagrożenia*; V. Kwiatkowskiej-Wójcikiewicz, M. Zubańskiej (red.). Szczytno: Wydawnictwo Wyższa szkoła policji w Szczytnie, 2015. S. 41–63.
6. Bronowska K. Teoretyczne zagadnienia kontroli ekspertyzy i oceny opinii biegłego. *Kryminalistyka i nauki penalne wobec przestępczości. Książka pamiątkowa dedykowana Profesorowi M. Owocowi*; H. Kulicki (red.). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2008. S. 103–117.
7. Całkiewicz M. Ocena dowodu z opinii biegłego przez organ procesowy w postępowaniu karnym. *Problemy kryminalistyki*. 2008. Nr 260 (kwiecień–czerwiec). S. 55–61.
8. Hrehorowicz M. Opinia biegłego w sprawach karnych gospodarczych i jej ocena sądowa. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2013. 388 s.

²⁵ Stojer-Polańska J. *Kryminalistyka w mediach. Wpływ seriali kryminalnych na postępowanie karne*. Poznań: Silva Rerum, 2016. s. 28; Żolna M.M., Kryteria oceny biegłych. *Problemy kryminalistyki*. 2008. Nr 259 (styczeń–marzec). s. 44; Całkiewicz M. Wykorzystanie opinii biegłego w polskim procesie karnym. *Problemy kryminalistyki*. 2008. 259 (styczeń–marzec). s. 26.

²⁶ Gurgul J. Jeszcze raz o swobodnej ocenie opinii biegłego. *Współczesna kryminalistyka. Wyzwania i zagrożenia*; V. Kwiatkowskiej-Wójcikiewicz, M. Zubańskiej (red.). Szczytno: Wydawnictwo Wyższa szkoła policji w Szczytnie, 2015. s. 57.

9. Kaczor R. Etapy i kryteria oceny opinii biegłego w postępowaniu karnym. *Prokurator*. 2010. Nr 1–2(41–42). S. 41–55.
10. Stojer-Polańska J. Kryminalistyka w mediach. Wpływ seriali kryminalnych na postępowanie karne. Poznań: *Silva Rerum*, 2016. 345 s.
11. Żolna M.M., Kryteria oceny biegłych. *Problemy kryminalistyki*. 2008. Nr 259 (styczeń–marzec). S. 44–48.
12. Wyrok SN z 06.05.1983 roku, IV KR 74/83, OSNKW 1983, nr 12, poz. 102.
13. Gaberle A. Dowody w sądowym procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2010. 415 s.
14. Kopczyński G. Konfrontacja biegłych w polskim procesie karnym. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer, 2008. 272 s.
15. Kasprzak J. Błędy w jednej sprawie, czyli jeszcze raz o potrzebie znajomości kryminalistyki przez prawników. *Kryminalistyka dla prawa. Prawo dla kryminalistyki*; V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz (red.). Toruń: Wydawnictwo „DOM OGANOZATORA”, 2010. S. 211–221.
16. Koziczak A. Kryminalistyka a wymiar sprawiedliwości. *Kryminalistyka dla prawa. Prawo dla kryminalistyki*; V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz (red.). Toruń: Wydawnictwo „DOM OGANOZATORA”, 2010. S. 203–210.
17. Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym – po nowelizacji z 1 lipca 2015 r. *Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych* / P. Kruszyński, M. Błoński, M. Zbrojewska. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck, 2015. 694 s.

Phd, docent Oksana Dufeniuk

*Docent of the Department of Criminalistics, Forensic Medicine and Psychiatry
Faculty № 1 Lviv State University of Internal Affairs*